

Kolmas tie vie pohjoismaiseen malliin

EEVA LENNON

Kun Blairin hallituksen entinen ministeri Peter Mandelson tuli Brysseliin EU-komissaariksi, hän kauhistui. Manner-Euroopassa ei ilmeisesti oltu lainkaan jyvällä Britannian viime vuosien tapahtumista. Siellä puhuttiin yhä Britannian ja Yhdysvaltojen ”anglosaksisesta mallista”, ikään kuin Margaret Thatcher olisi yhä remmissä. Ranskalaisen äänestäjien arveltiin osittain äänestäneen EU:n perustuslakia vastaan, jotta tuo parjattu ”anglosaksinen malli” ei söisi Ranskaa suihin.

Mandelson, Blairin entinen PR-päällikkö, risti Britannian mallin uudelleen ”anglososiaalisiksi malliksi”. Sille on ominaista avoimen markkinatalouden yhdistäminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, hän selitti. Tosiasiassa ”anglososiaalinen malli” juontaa juurensa Tony Blairin, Gerhard Schröderin ja Bill Clintonin aikanaan viitoittamasta ”kolmannesta tiestä”. Saksan liittokanslerilla oli kuitenkin omat ongelmansa ja Bill Clinton menetti valtansa. Kun ei George W. Bushista ollut keskustavasemmiston ideologiseksi liittolaiseksi, Blair jäi yksin toteuttamaan kolmannen tien ideologiaa. Sitä on täällä myöhemmin nimitetty blairismiksi.

Kolmannen tien tarkoitus oli vastata sekä valtiollisen sosiali-

demokratian että uusliberalismin puutteisiin ja vikoihin. Se ei jakanut uusliberaalien epäluuloa valtiota ja aktiivista hallitusta kohtaan. Mutta se näki valtion tehtävän pikemmin auttavassa roolissa ja hylkäsi perinteisen vasemmiston ylhäältäpäin ohjaavan ”valtio tietää parhaiten” -ideologian. Valtion roolina oli auttaa perheitä, yrityksiä ja vapaaehtoisjärjestöjä olemaan itsenäisiä ja seisomaan omilla jaloillaan.

Kolmas tie pyrki hallituksen ja kansalaisten partnerisuhteeseen, voimakkaan siviiliyhteiskunnan luomiseen, kansalaisten aktivoimiseen, politiikan arvon palauttamiseen ja desentralisoidumpaan valtioon. Lisäksi oli tavoitteena uuden palvelu- ja tietoyhteiskunnan luominen. Ulkopoliitikassa konfliktit piti hoitaa kansainvälisellä yhteistyöllä ja viedä Britannia vaikuttamaan Euroopan sydämeen.

Thatcherismin jäämistönä Britannialla oli avoin markkinatalous ja joustavat työmarkkinat. Ne Blair säilytti mutta alkoi vaatia joustoja myös työnantajilta työntekijöille. Blairin ja valtiovarainministeri Gordon Brownin tavoitteena oli yhdistää skandinaavisen sosialidemokratian tavoin yritysystävällisyys, tehokas talous ja hyvinvointivaltio.

Mutta Blairin ongelmana on ollut, että britit eivät halua korkeita veroja. Siksi sosiaaliturvan ja julkisten palvelujen kohentaminen niitä näivettäneen thatcherismin jäljiltä oli tehtävä pääosin vain kasvun luomista varoista ja se tapahtui hitaasti.

Ensimmäisellä kaudellaan Blairin hallitus keskittyi tehostaamaan taloudenhoitoon välttääkseen työväenpuolueen hallituksia täällä aina kurittaneen talouskriisin. Hallitus piti kiinni konservatiivien säästöohjelmasta ja joutui antamaan rahaa julkiselle sektorille välistä vähemmän kuin John Majorin konservatiivinen hallitus oli antanut. Työväenpuolueessa napistiin, että hallitus oli horjahtanut luvasta tasapainosta ja toteuttanut taloudellista tehokkuutta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kustannuksella. Blairin hallitusta koskevat tiedot Manner-Euroopassa ovat ilmeisesti juutuneet tähän kauteen.

* * *

Sillä toisella hallituskaudellaan Blair ja Brown ryhtyivät sijoittamaan taloudellisella kasvulla kerättyjä varoja julkisiin palveluihin. Esimerkiksi Britannian täysin ilmaiseen kansanterveyshuoltoon annetut varat on nostettu 6 prosentista 9,6 prosent-

tiin kansantuotteesta. Britannia antaa nyt suhteellisesti suuremman prosentin kansantuotteestaan kansanterveyshuoltoon kuin esimerkiksi Suomi.

Blairin hallitus on ponnistellut saadakseen muut Euroopan maat kiinni ja palauttaakseen saarivaltakuntaan hyvinvointivaltion ja kunnolliset julkiset palvelut. Mutta tällaiset tiedot eivät nykyään ylitä uutiskynnystä ulkomailla, hyvä jos ne tälläkään pääsevät etusivuille ja televisiuutisiin. Kuitenkin hallituksen toinen kausi asetti blairismin aivan uuteen valoon. Se näytti nyt vähemmän thatcherismiltä ja enemmän revisionistiselta sosialidemokratialta.

Kansalaisyhteiskunnan luomisessa hallitus ei ole onnistunut, eikä politiikkaa ole saatu rehabilitoiduksi. Mutta Blairin hallitus on onnistunut paremmin taloudellisen tehokkuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhdistämisessä kuin yksikään Britannian työväenpuolueen hallitus ennen sitä. Siinä se on vihdoin astunut pohjoismaisen sosialidemokratian viitoittamalle tielle.

Totta kuitenkin myös on, että Blairin valtakunta ei ole vielä lähelläkään pohjoismaista tase-arvoa. Hallituksen sosiaalipolitiikka ja parantunut työllisyys ovat vähentäneet köyhyyttä, mutta rikkaat ovat saaneet rauhassa rikastua. Kolmannen tien ideologiaan kuuluukin pikemmin pyrkiä köyhyyden poistamiseen ja mahdollisuuksien tase-arvoon kuin yleiseen tasoittamaan tulonjakoon.

Vaalistrategiana kolmas tie on ollut odotettua menestyksellisempi. Työväenpuolue on ensi kertaa historiansa aikana voittanut kolmet vaalit peräkkäin. Blair on ollut aikakirjojen suosi-

tuin pääministeri. Hän menetti kansansuosionsa vasta, kun hän luopui kolmannen tien ulkopoliittisesta ideologiasta Irakissa ja palasi Britannian perinteiseen ulkopoliitiikkaan, jossa vaikutusvalta Washingtoniin on pyritty säilyttämään hinnalla millä tahansa.

Mandelsonin aloitteesta EU:ssa virisi uudelleen keskustelu ”eurooppalaisen mallin” tulevaisuudesta aina huippukokoustasolle asti. Osallistuessaan Lontoossa aihetta koskevaan kokoukseen Eero Heinäluoma totesi Brownin kanssa käymiensä keskustelujen jälkeen vastakohtaisuuden manereurooppalaisen – ja varsinkin pohjoismaisen mallin – ja Britannian mallin välillä huomattavasti viime aikoina lieventyneen.

Hyvinvointivaltion ja julkisten palvelujen tarpeesta ovat kaikki eurooppalaiset enemmän tai vähemmän yhtä mieltä. Mutta brittien mielestä Manner-Euroopan suurissa maissa – toisin kuin Pohjoismaissa – talous on liian suljettu ja joustamaton, eikä niiden sosiaaliturva kannusta kylliksi työhön toisin kuin esimerkiksi Tanskan ja Britannian.

Kysymystä ”eurooppalaisen mallin” tulevaisuudesta ja EU:n toiminnasta sen luomiseksi pantiin huippukokouksen jälkeen pohtimaan vuonna 2000 maailman keskustavasemmiston konferenssissa perustettu kansainvälinen aivoriihi, Policy Network. Sen toimintaa johtaa kolmannen tien pääideologi London School of Economicsin entinen rehtori, sosiologi Anthony Giddens useiden kansainvälisten tutkijoiden avustuksella.

Giddens totesi lehdistökonferenssissaan, että globalisoituneessa taloudessa tällaiset asiat vaativat enemmän kansainvälistä yhteistyötä ja EU:n pa-

nosta kuin aikaisemmin. Ensi töikseen Giddens ylisti pohjoismaista mallia ja tyrmäsi argumentin, jonka mukaan solidaarisuuteen kykenevien homogeenisten pienten valtioiden esimerkkiä ei voitaisi soveltaa isoihin maihin. Giddensin mielestä eurooppalaisilla on paljon opittavaa Pohjoismaista. Siellä hallitukset ovat kriisien jälkeen kyenneet modernisoimaan talouden, avaamaan sen markkinoille ja silti säilyttämään hyvinvointivaltion.

Hallitukset ovat auttaneet näitä maita löytämään kilpailuetunsa. Varsinkin Ruotsin tutkimusvarat ovat maailman suurimmat henkeä kohti. Pohjoismaat ovat sijoittaneet koulutukseen, ja lapsia on autettu jo pieninä voittamaan sosiaalisesti epäedullisempien kotiolojen vaikutus. Työvoimapolitiikassa Giddens ylisti Tanskan mallia, sosiaaliavustusten ”joustoturvaa” ja pyrkimystä suojella ihmisiä eikä työpaikkoja. Hän kiitti myös niitä Euroopan maita – ilmeisesti pääasiassa Britanniaa –, jotka ovat uskaltaneet luoda huonosti palkattujakin työpaikkoja ja auttaneet siten pienituloisia työntekijöitä sosiaaliavustuksilla voittamaan pienten palkkojen aiheuttaman köyhyyden.

Pohjoismaat ja varsinkin Ruotsi ovat taas kovassa huurossa maailman turuilla. Vielä muutama vuosi sitten Suomea keuhuttiin it-maana, mutta varsinkaan Ruotsi ei kelvannut lainkaan esikuvaksi, ja ruotsalaisen hyvinvointivaltion julistettiin olevan kriisissä. Nyt tekevät Ruotsille kunniaa jopa jotkut aikaisemmin uusliberaalit kansainväliset talousjärjestötkin sen kyvystä yhdistää menestyvä moderni talous ja hyvinvointivaltio.